

Tabulka 1

Počet hnízdění (A = úspěšných, B = neúspěšných) u pěnkavy ob. zjištěných v jedenáctém až třináctém roce stáří, v sedmihektarové jablonové výsadbě

Rok sledování		1973	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85
Stáří výsadby		11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
Počet hnízdění	A	1	1	2	3	4	6	10	9	6	12	13	13	12
	B	0	0	0	0	0	2	1	4	13	7	4	7	6
		1	1	2	3	4	8	11	13	19	19	17	20	18

Tabulka 2

Počet hnízd pěnkavy ob. zjištěných na jednotlivých odrůdách jabloní v letech 1981 - 1985 a přepočet stromů připadající na jedno hnízdo

Odrůda	Počet stromů ve výsadbě	Počet hnízd v roce					Počet stromů připadající na 1 hnízdo	
		1981	1982	1983	1984	1985		
Ontario	902	1	6	2	3	2	2,8	322,1
James Grieve	1640	6	5	7	6	5	5,8	282,8
Boskopské	1640	3	4	4	4	7	4,4	372,7
Golden del.	1064	1	-	-	1	1	0,6	1773,3
Starkrimson	1120	4	2	3	4	3	3,2	350,0
Farména zl.	560	4	2	1	2	-	1,8	311,1

Hnízdění krkavců velkých (Corvus corax) u Hradce Králové

Jiří Zajíc

Zahnízdění v okolí Hradce Králové je dalším dokladem o šíření druhu do oblasti původního hnízdního výskytu (KOKEŠ 1980, HUDEC et al. 1983, ŠPINAR 1985, VODÁK 1980). V zimě 1984/85 byly pozorovány 3 ex. u Lochenic (DUSÍK ad verb.) a 2 ex. jihovýchodně od Bělečka při přeletu paseky v lesní části zvané Přím (LNĚNIČKOVÁ ad verb.). Druhé pozorování může mít vztah k dalšímu hnízdu z roku 1985 od Týniště n. Orli. (RYBKÁ in litt.), kde byli krkavci pozorováni již v zimě 1983/84. V dubnu 1986 pozoroval krkavce i u Hrádku u Hechanic DUSÍK (ad verb.).

Prostředí

Mírně zvlněná krajina (240 - 280 m n. m.) nedaleko údolní nivy řeky Orlice, nespojitě lesní porosty o různé výměře obklopené intenzivně zemědělsky obhospodařovanými poli (s porosty obilnin, v menší míře víceletých píceňin), na malé výměře jsou trvalé luční porosty, což nekoresponduje zcela s charakteristikou uváděnou HUDECem et al. (1983).

Hnízdní biotop

V roce 1985 zahnízdili krkavci u Blešna v malém lesíku o rozloze okolo 8 ha, pokrývajícím vršek kopce (cca 270 m n. m.) v 60 - 80 let starém porostu s dominantním zastoupením borovice, dubu a smrku. Hnízdní strom se nacházel na mírném svahu s JV expozicí. V roce 1986 posunul pár své hnízdiště o 1,5 km na východ od lesního komplexu o rozloze okolo 100 ha mezi Nepsacím a Libranticím. Okolí hnízda tvořil 80 - 100 let starý porost borovic, smrků, modřínů a dubů s vtrousenými habry, brízami a buky. Hnízdní strom byl umístěn na rovině, v severozápadním cípu lesa asi 150 m od okraje.

Obsazování hnízdiště

Hlasové projevy zaslechnuty v roce 1986 23. ledna, 6. 2. 1986 byl pozorován tok v letu.

Hnízdo

V obou letech byla hnízda umístěna na borovici značně vysoko (1985: odhadem - přes 20 m, 1986: změřeno - 24,5 m). Příčná kontrola hnízda byla provedena jen v roce 1986. V roce 1985 bylo hnízdění sledováno vizuálně ze země třídřem. Nošení materiálu bylo pozorováno 21. 2. 1986, 26. 2. 1986 bylo nalezeno již dohotovené hnízdo. Hnízda byla umístěna těsně k kmeni, v

roce 1986 v paždí 3 větví odstupujících od hlavního kmene. Základ hnízda tvořily suché borové větve o průměru až 1,5 cm, okolo hnízdní kotlinky byly narovnány i slabé modřínové větvičky. Výstelku hnízdní kotlinky tvořilo lýko, suchá tráva, chlupy a také několik rozcupovaných papírů. Obdobný hnízdní materiál, zejména hlavní komponenty, byl zjištěn i v roce 1985, když hnízdo spadlo na zem. Zde byla kromě toho dobře patrná i izolační vrstva z hlíny.

Rozměry hnízda z roku 1986 (v cm):

průměr hnízda (elipsovité tvar) :	65 x 37
průměr kotlinky :	27
výška hnízda :	32
hloubka kotlinky :	10

Snůška

Podle průběhu hnízdění byl začátek snášení stanoven v roce 1985 na konec 2. dekády února, v roce 1986 na 1. dekádu března. Dne 17. 3. 1986 jsem při kontrole hnízda našel již plnou snůšku 4 vajec. Byla vejčitého tvaru, na světle zelenomodrém podkladě zelenohnědé, olivové čárkovité skvrny, více nahloučené u tupého pólu v čepičku, je-li vejce mělo po celém povrchu větší okrouhlé hnědozelené skvrny.

Rozměry vajec (v mm):

2,3 x 34,2; 50,3 x 33,6; 51,3 x 36,0; 53,8 x 36,0

Hnízdní péče

Dobu hnízdní péče lze odhadnout na 6 týdnů. V roce 1985 opustilo první ze 4 pull. 29. 4. při silném větru a sněhové přehánce hnízdo, přitom 30. 3. již množství trusu na zemi signalizovalo přítomnost pull., 21. 4. již bylo pull. ze země vidět, 2. 5. pak bylo nalezeno hnízdo rozpadlé na zemi a 4 mladí krkavci poletovali po okolních stromech. V roce 1986 byla 16. 4. lokalita navštívena společně s T. Divišem, M. Marečkem a ing. P. Žďárkem. Prvně jmenovaný provedl fotodokumentaci hnízda, na kterém byla 3 asi 16-18 denní pull. Nebyly nalezeny stopy po 4. vejci nebo pull. Na pull. bylo patrné pořadí

líhnutí podle postupu opeření. Letky byly rozvité z pysků u jednotlivých pull. cca 15, 20 a 30 mm, rýdovací pera 10, 12 a 15 mm. Vnitřek zobáku byl nachově červený. Hmotnost byla odhadnuta na 600 g. Při kroužkování se pull. ozývala kvákavými zvuky. Dne 7. 5. 1986 stála pull. (stáří přes 5 týdnů) na okraji hnízda, což souhlasí s poznatkem JEZDINSKÉHO (1980).

Průběh hnízdění, doba líhnutí pull. a tím i vhodná doba pro jejich okroužkování se dá přibližně odhadnout i ze země podle množství trusu pod hnízdním stromem. Pull. vystřikují trus a ten zbarvuje větve pod hnízdem, kmen stromu i půdu v jeho okolí. Trus nalezneme pod stromem ještě před vylíhnutím pull., ale v malém množství. Nepřesnost odhadu může způsobit i sníh, který zjara napadne a po jeho roztátí část trusu "zmiž". Vizually se dá přítomnost pull. zjistit až od stáří 5 týdnů, kdy postávají na okraji hnízda, ale nelze je již okroužkovat, neboť jsou příliš vyspělá a mohla by při vyrušení předčasně opustit hnízdo.

Při návštěvách hnízdiště jeden pták hlídkoval v okolí a při přiblížení pozorovatele na 200 - 300 m ke hnízdu akusticky varoval druhého, který seděl na hnízdě. Ten mu odpověděl, ihned vylétl a oba ptáci kroužili společně nad hnízdní lokalitou. Proto bylo nemožné tímto způsobem zjistit, zda krkavci ještě inkubují snůšku. Jeden adultní pták byl přítomen na hnízdě či v jeho bezprostředním okolí pravděpodobně ještě asi 3 týdny po vylíhnutí pull. Ad. ptáci se od sebe dali odlišit podle hlasových projevů: jeden se ozýval hlubším hlasem.

Potrava

Na hnízdní lokalitě jsem v roce 1986 sebral několik vývržků, další sebral v roce 1985 v okolí hnízda TLÁSKAL (ad verb.). Z kosterních zbytků bylo determinováno 9 hrabošů polních a pravděpodobně 1 drobný pěvec. 7. 5. 1986 oba ad. ptáci lovíli v časných ranních hodinách asi 1,5 km od hnízda chůzí a popoletteváním v nízkém obilí zřejmě hraboše polní. Když se jednomu z nich podařilo ulovit kořist, uchopil ji do zobáku, pak se oba zvedli a letěli oklikou podél okraje lesa ke hnízdu. Zatím co jeden krmil mladé, druhý hlídkoval v okolí a varoval při mém příchodu. Krkavci zaletovali za potravou až na okraj Hradce Králové (PRÁŠIL ad verb.).

Vztah k ostatním ptákům

V obou letech zahnízdily do 500 m od hnízda krkavců káně lesní. Krkavci zaháněli káně z bezprostředního okolí hnízda. Při přeletu pole dorážela na krkavce čejka chocholátá.

Závěr

Je možné konstatovat, že krkavec velký (*Corvus corax*) se stal progresivně se šířícím druhem. Proto je třeba věnovat mu zvýšenou pozornost. Bude nutné zachytit co nejpřesněji proces šíření druhu v Čechách a všimnout si všech jevů s tím souvisejících. Bude zejména potřebné sledovat podrobně a ze všech směrů adaptaci tohoto druhu na pro něj netypické prostředí intenzivně využívané kulturní krajiny. Poměrně hustá síť odborně erudovaných amatérských ornitologů a v neposlední řadě i profesionálních pracovníků by k tomu měla být dobrým předpokladem.

Zusammenfassung

Kolkrabe brütet in der Umgebung von Hradec Králové (Ostböhmen).

Drei Kilometer östlich von Hradec Králové fand ich 1985 ein Kolkrabennest. 1986 brüteten die Kolkraben in einem Waldkomplex, 1,5 km entfernt vom ursprünglichen Nistort. Am 16. April wurden hier drei 16-18 tagige Junge beringt.

Literatura

- Hudec, K. et al., 1983: Fauna ČSSR - Ptáci 3/II. Academia, Praha.
Jezdinský, P., 1980: Zkušenosti z odchovu krkavce velkého v zajetí. *Živa*, 28:153-154.
Kokeš, O., 1980: Krkavec velký a jeho osudy v Čechách. *Živa* 28: 148-152.
Špínar, Z. V., 1985: Krkavci opět v Čechách. *Nika*, 6:132-133.
Vodák, L., 1980: Krkavci velcí na Šumavě. *Živa*, 28:152.

Adresa autora:

Jiří Zajíc
Rudé armády 810
500 03 Hradec Králové

Výskyt ťuhýka obecného (*Lanius collurio*) na Přeloučsku

Ing. Jiří Žaloudek

V naší krajině, kde došlo v posledních letech, vlivem intenzivní zemědělské výroby k pronikavým změnám, které se ve většině případů negativně odrazily na přírodním prostředí, dochází k rychlému úbytku některých živočichů. Tento osud postihl i kdysi běžného ptáka - ťuhýka obecného (*Lanius collurio*).

Jsou však místa, kde se tento pták ještě poměrně hojně vyskytuje. Jednou z těchto oblastí je okolí obcí Morašice, Zdechovice a Spytovice. Zmíněné území se nychází přibližně 7 km jihozápadně od Přelouče na samém úpatí Železných hor (240 - 280 m n.m.). Podnebí je zde mírně teplé (průměrná roční teplota 8,6 °C a sušší (průměrné roční srážky 576 mm). Sledované území má rozlohu přibližně 2 km². Tvoří ho zemědělsky obhospodařované pozemky - 60 % pole (ve sledovaném období se zde pěstovalo střídavě žito a kukuřice), 35 % louky, 5 % sady a zahrady. Nachází se zde několik nevelkých polních remízků, podél komunikací se táhne částečně staré stromořadí (olše, topol, švestka), částečně hustá křoví převážně z vrby a břízy. Celá oblast je sevřena borovými lesy, pouze severním směrem pokračuje intenzivně obhospodařovaná zemědělská krajina. Celkově jde o pestré ekologicky vyváženou krajinu.

Sledováním ťuhýka obecného jsem se zabýval v letech 1982 - 1984 v rámci širšího výzkumu ptáků v mimolesní zeleni. Pozorování jsem prováděl vždy od počátku května do konce června. Byl sledován počet ptáků, místa výskytu, chování ptáků, preference určitých druhů dřevin, vliv zemědělské činnosti na počty ptáků apod. Hnízda hledána nebyla, hnízdění je usuzováno pouze z výskytu párů v hnízdním období na určité lokalitě a charakteristického chování ptáků (na některých lokalitách bylo možno podle donášení hmyzu snadno najít hnízdo).

Lokalita č. 1 "Obec" - 0,37 ha

Vlhký háj přímo sousedící s obcí Morašice. Porost tvoří především bříza bradavičnatá (*Betula verrucosa*) a různé druhy vrby. Větší část je pouze křovinatá s podrostem devětsilu obecného (*Petasites officinalis*). Silně podmáčená lokalita je místy až bažinatá. Po celé sledované období zde hnízdil jeden pár ťuhýků obecných. Samec často zaléтал na staré švestky k přilehlé komunikaci, samice se zadržovala pouze v křovinatém porostu lokality.

Lokalita č. 2 "Pálenec" - 0,44 ha

Suché kamenité návrší uprostřed polí. Celá lokalita je hustě porostlá křovím, především šípku (*Rosa canina*), ostružiníku